

"Она што најмногу предизвика интерес во јавноста се однесува на две прашања: првото за пробниот мандат на судиите и второто за мнозинството кое беше потребно при одлучување на избор на судиите. Сега Владата се повлече од својот предлог, значи останува она квалифицирано мнозинство од две третини", истакнува пратеникот Зоран Томиќ.

Со измените на уставните одредби се предвидува дел од прекршоците да преминат во надлежност на органите на државната управа, со што судовите би се растовариле од овие предмети, а тоа би ја ажурирало нивната работа.

■ Пишува: Кокан СТОЈЧЕВ

УСТАВНИ ИЗМЕНИ "ДЕВСТВЕНОСТ"

Кога на фудбалските терени судиите не ја делат правдата според правилата и критериумите, а при тоа таквото судење ги нервира гледачите кои чесно го платиле својот билет, можно е да се слушне коментар од типот: уа судија или судијата нема ман... итн. Ваквиот вокабулар е репер за квалитетот на фудбалските судии, но често пати правдата ја земаат во свои раце гледачите, кои несвесно амарешително со котек ги расчистуваат дилемите за поткупливите судии и слабите фудбалски арбитри. Затоа овие немили сцени се постојана глетка низ фудбалските првенства. Но, ништо подобро не се случува во правосудството каде ремонтот на системот е почнат. Првите посериозни зафати се преземени со процесите закони, а пред пратениците се најдоа и уставните измени. Владата ги достави Нацрт-амандманите на Уставот на РМ до Собранието, со кои треба да се забрзаат реформите во правосудството, а кое последнава година ипол, постојано беше критикувано од страна на јавноста, меѓународниот фактор и од стручната фела. Со нив се дава правна рамка и насоки за реформи во начинот на изборот и разрешувањето на судиите, потоа се зголемува независноста на судството и на обвинителството, а се ре-

гулира и новата постапка за изборот на претседател на земјава, која според предлагачот-Владата била иницирана од критиките на ОБСЕ и на ОДИХР, како и од случувањата во регионот, кои наведуваат дека при изборите на шефовите на државите имало сè помал одсиг на гласачите, а тоа овозможувало економско исцрпување на субјектите, но и политичка нестабилност во регионот. Во контекст на ова, новина претставува можноста граѓаните да побараат заштита на своите права низ институциите на судскиот систем, кои биле нарушени поради должината на судските процеси. Но, оваа демократска придобивка за некои аналитичари претставува опасност и ограничување на правата на граѓаните, кои досега за вакви и слични дела заштитата ја барале пред Европскиот суд за човекови права во Стразбур. Со ова се надзираат контурите од повеќемесечната дискусија за формата на уставните реформи, кои почнаа со ангажирањето на експертите по уставно право, Саво Климовски, Тања Каракамишева

и Рената Десковска, а подоцна "просто беа избркани" од страна на Владата, бидејќи имаше големи несогласувања и спротивставувања во однос на начинот на спроведувањето на промените во Уставот. Подоцна оваа тензија на релација стручњаци - кабинетот на премиерот предизвика лавина настани, кои ги поделија таборите. Експертите ги поддржуваше претседателот на државата, Бранко Црвенковски, додека зад премиерот Бучковски застана врвот на партијата и дел од коалиционите партнери. Меѓутоа, кој беше во право ќе покаже расправата во Собранието. Нацрт-амандманите ќе бидат под лупа на прате-

ниците, кои сигурно нема да жалат на зборови, туку во однос на ова прашање сигурно ќе ги запалат меѓусебните страсти, кои одамна ги немаме почувствувано поради летните горештини и неажурноста на народните избраници, кои сè помалку се појавуваат во највисокиот законодавен дом. Поради тоа, уставните измени имаат вкус на пелин.

ЗАДОВОЛСТВО

Првиот човек на Законодавно-правната комисија, пратеничката Цветанка Иванова оценува дека добро е тоа што забележаните негативности, кои се појавија во

АМАНДМАН XX

1. Лицето обвинето за кривично дело ќе се смета за невинно се додека неговата вина не биде утврдена со правосилна судска одлука.
2. Лицето обвинето за прекршок ќе се смета за невинно се додека неговата вина не биде утврдена со правосилна судска одлука, односно во случаи определени со закон и со одлука на управен орган или организација или други институции што вршат јавни овластувања.
3. Со овој Амандман се заменува ставот 1 на членот 13 од Уставот на Република Македонија.

текот на утврдувањето на постапката за измени на Уставот ги нема. Тоа што го забележаа стручњаците и дел од јавноста е отстрането, но и натаму останува владината заложба за пробниот мандат при изборот на судиите.

"Јас ги добив Нацрт-установите амандмани, но тие не се разликуваат од претходните. Мојата првична реакција беше во однос на прашањето за мнозинството кое е потребно при изборот на судиите, но тој цензус не се состои во овие нацрт-амандмани, што за мене претставува задоволство. Но, сепак

вистина ни е потребно во вториот круг претседателски избори. Но, за тоа треба да создаме уставен основ, со кој во вториот круг нема потреба да се бара цензус на излезеност на гласачите. Вие знаете што сè ни се случуваше во текот на досегашните избори, а на крај Република Македонија е мала држава, која не е економски јака и постојано може да се занимава со избори", истакнува пратеничката Иванова.

Во врска со новината која ја нудат нацрт-амандманите, а се однесува на прашањето со кое граѓаните можат да

правосудната функција и она што значи правосудство. Во тој сегмент, првата работна верзија, за разлика од сега предложеното, трпи значителни промени. Но, она што особено ме радува е дека промените дојдоа токму од сите - надлежни, научни, стручни органи и институции, а исто така, и од лица компетентни, кои се занимаваат со оваа проблематика. Она што најмногу предизвика интерес во јавноста се однесува на две прашања: првото за пробниот мандат на судиите и второто за мнозинството кое беше потребно при од-

сферата на процесните закони, значително ќе се подобри положбата и на судството", оценува пратеникот на СДСМ Зоран Томиќ.

Според него, новината која ја нудат амандманите нема да претставува пречка во процесите за заштита на човековите права, бидејќи со самата постапка се добива демократичност, а за самите учесници можност да покренат одредени судски спорови. Пратеникот уште проценува дека е потребно пред нашите судови да се водат таквите постапки, бидејќи од економски причини не може да има таков евтин процес пред Стразбурскиот суд.

- ПРЕЗУМПЦИИ НА

и натаму останувам на мојот поранешен став дека судиите треба да имаат пробен мандат. Тој мој став се содржи и во овие амандмани. Меѓутоа, на крај останува во расправата да ги вкрстиме аргументите, па кој ќе даде подобри факти во насока да се донесе одредено квалитетно решение, тогаш нека се прифати таквата формулација. Инаку, цензусот за избор на претседател на РМ, кој како решение досега не се спомнуваше во првичниот текст кога пристапивме кон утврдување на потребата за измени на Уставот, сега се дава, бидејќи во последниот извештај на ОБСЕ за претседателските избори во РМ ни се укажува дека ова на-

бараат заштита на своите права во судскиот систем на РМ, не преку Европскиот суд за човекови права во Стразбур, Иванова оценува дека претставува значајно унапредување на правата на граѓаните, затоа што преку државата мораат да се искористат сите инструменти и дури потоа надвор да се бара заштита на правата.

Пратеникот Зоран Томиќ е задоволен од понудените решенија во нацрт-амандманите на Владата на РМ.

"Уште во првата фаза од иницијативата потенцирав дека има потреба од промени, односно од пристапување кон измени на Уставот, кои токму се однесуваат на делот за подобрување на

ПРАТЕНИКОТ ЗОРАН ТОМИЌ ВЕЛИ ДЕКА ПРВАТА РАБОТНА ВЕРЗИЈА ТРПИ ЗНАЧИТЕЛНИ ПРОМЕНИ

лучување на избор на судиите. Сега Владата се повлече од својот предлог, значи останува она квалифицирано мнозинство од две третини. Мислам дека тоа е добар избор, а од друга страна околу пробниот мандат, мислам дека ќе се водат полемики на таа тема, бидејќи прашањето предизвика некои нејаснотии, пред сè, во делот на новоизбраните судии. Значи, пробниот мандат не се однесува веќе на избраните судии, туку на новоизбраните. Затоа сметам, а тоа ќе биде заложба и на мојата партија дека ако помине предлогот на Владата, верувам дека со целиот пакет закони и измени, кои веќе ги донесовме, пред сè, од

СТРУКТУРАТА

Со уставните измени се предлага граѓаните наместо да поведуваат постапки пред Европскиот суд за човекови права во Стразбур, тие да можат тоа да го прават пред домашните судови и да побараат заштита за предолго и неправично судење. Со овој амандман домашното законодавство се усогласува со Европската конвенција за заштита на човековите права и слободи. Со измените на уставните одредби се предвидува дел од прекршоците да преминат во надлежност на органите на државната управа, со што судовите би се растоварили од овие предмети, а тоа би ја ажурирало

Македонскиот систем на казниви дела познава две категории: кривични дела (crimes, criminal offences) и прекршоци (misdemeanors). Првите се регулирани со Кривичниот законик усвоен во 1996 година, додека вторите со Законот за прекршоци од 1997 година. Во 1995 година е усвоен Законот за судовите, со кој се укинати поранешните судови за прекршоци и е востановена единствена судска организација. Ваквиот начин на работење овозможи судовите да бидат оптоварени со голем број прекршочни предмети, меѓу кои и најситните како, на пример, забрането паркирање, што предизвика поголема бавност и неефикасност во нивното постапување. Поради наведеното, со предложениот амандман се создава можност за прекршоците како казниви дела, покрај судовите да одлучуваат и други надлежни судови, односно органи на државната управа и институции со јавни овластувања утврдени со закон.

АМАНДМАН XXII

1. За претседател е избран кандидатот кој добил мнозинство гласови од избирачите кои гласале.
2. Со овој Амандман се заменуваат ставовите 5 и 6 на членот 81 од Уставот на Република Македонија.

нивната работа. Во сегашната верзија се предлага Државниот совет на судии да ги избира и да ги разрешува судиите. Тој совет би го сочинувале 15 членови, од кои по службена положба би членувале претседателот на Врховниот суд и министерот за правда, осум члена би се избирале од редот на судиите, тројца би ги предлагало Собранието, а двајца претседателот на државата. Со Советот би претседавал претседателот на Врховниот суд.

"На овој начин - се оценува во нацрт-амандманската верзија доставена до највисокиот законодавен дом - се гарантира дека и изборот и разрешувањето на судиите нема да бидат под политичко влијание".

Со истите измени на Уставот, јавниот обвинител се преименува во врховен државен обвинител, а Јавното обвинителство во државно. Врховниот обвинител ќе биде избран од Собранието, но по предлог на Владата, а другите обвинители од Др-

жавниот совет на обвинители. Овој совет ќе биде составен од 11 члена, од кои пет ќе бидат од редот на обвинителите, а по двајца ќе предлагаат претседателот на државата и Собранието. Со Советот ќе претседава врховниот државен обвинител.

Експертите по уставно право сметаат дека доколку прет-

седателот на Врховниот суд на РМ, стане и претседател, односно претседавач на Државниот судски совет, кој ќе ја замени сегашната улога на РСС, во предлагањето на кандидатите за избор на судии и нивно разрешување, се создава огромна концентрација на моќ. Тие уште проценуваат дека лицето кое ќе раководи со највисокото судско тело, а истовремено по силата на функцијата учествува при изборот и разрешувањето на судиите, ќе ја контролира и нивната работа. Овие нацрт-амандмани, кои ги предлага Владата во уставните измени за судството, претставува сериозна пречка за независнос-

АМАНДМАН XXVIII

1. Државниот судски совет го сочинуваат петнаесет членови.
2. Членови на Државниот судски совет по функција се претседателот на Врховниот суд на Република Македонија и министерот за правда.
3. Осум членови на Државниот судски совет се избираат од редот на сите судии во Република Македонија. Тројца од избраните членови се припадници на заедниците кои не се мнозинство во Република Македонија, при што ќе се запази соодветната и правична застапеност на граѓаните кои припаѓаат на сите заедници. Постапката за избор на судиите членови на Државниот судски совет се уредува со закон.
4. Тројца членови на Државниот судски совет избира Собранието на Република Македонија. Членовите се избираат со мнозинство гласови од вкупниот број пратеници, при што мора да има мнозинство гласови од вкупниот број пратеници кои припаѓаат на заедниците кои не се мнозинство во Република Македонија.
5. Двајца членови на Државниот судски совет ги именува претседателот на Република Македонија, од кои еден е припадник на заедниците кои не се мнозинство во Република Македонија.

Главната идеја за деполитизација на начинот на избор на судиите би била остварена доколку во креирањето на неговиот состав се овозможи оној дел од неговото членство, кое доаѓа од редовите на судиите да доминира во процесот на избор на нови судии во однос на оној дел од членството што доаѓа од законодавната и од извршната власт.

та на правосудството. Имено, сè се врти околу улогата на идниот Државен судски совет, кој всушност ќе го замени сегашниот РСС. Во него ќе има 15 членови, а најголемиот број ќе биде од редот на судиите. Добрите познавачи на уставната материја стравуваат дека со ваква акумулација на моќ, независноста на судството ќе остане имагинарна и таа и натаму ќе биде под силна контрола на политички центри. Владата на РМ уште предлага нацрт-амандман, со кој го укинува трајниот мандат за судиите. Тие прво ќе мора да се испробаат на ограничен рок од 3 години. Стручњациите оценуваат дека со ова постои можност власта да ја проверува политичката подобност на судиите и нивната наклонетост кон одредена партија.

Што се однесува до прашањето за положбата на јавниот обвинител, тој и натаму ќе биде предлаган од страна на Владата. Оној кој ќе биде задолжен за поцелосна борба против криминалот повторно ќе биде владино решение, но виза ќе добива од Собранието. Во сегашната верзија на нацрт-амандманите Владата ги прифати забелешките од стручњациите и таа се откажа од простото мнозинство при изборот на судиите во Собранието. Тие и натаму ќе се избираат со двотретинско мнозинство.

АМАНДМАН XXVI

1. Судијата при првиот избор за судија во првостепен суд се избира за време од три години. По истекот на периодот од три години и исполнување на условите утврдени со закон, судијата може да биде избран без ограничување на траење на мандатот.
2. На судијата му престанува судиската функција:
 - ако тој сам го побараш;
 - ако трајно ја загуби способноста за вршење на судиската функција, што го утврдува Државниот судски совет;
 - ако ги исполни условите за старосна пензија;
 - ако по истекот на периодот од три години не биде повторно избран за судија; и
 - ако биде избран или именуван на друга јавна функција, освен кога судиската функција мирува под услови утврдени со закон.
3. Судијата се разрешува:
 - ако е осуден за кривично дело на безусловна казна затвор од најмалку шест месеци; и
 - заради повреда на Уставот на Република Македонија и потешка повреда на законите во вршењето на судиската функција за што одлучува Државниот судски совет со двотретинско мнозинство гласови од вкупниот број членови.
4. Постапката за разрешување на судија се уредува со закон.

Неограничениот мандат на судската функција во практика покажа повеќе слабости од аспект на неможност за филтрирање стручни кадри, особено меѓу новоизбраните судии. Ваквото решение има своја поткрепа и не е во спротивност со меѓународните стандарди од областа на судството. Од тие причини со амандманот се предвидува можност првиот избор за судија да биде со ограничено траење на мандатот во вид пробен мандат.